

Stigen

Det fanns många stigar förr i skog och mark
De trampats upp av människor och djur
De haft en uppgift under gången tid,
under årets kretslopp: sommar, vinter, höst och vår
De blev ett band, en nerv,
som bundo samman folk och grannar

Ginstigar uti skogen har väl många av oss trampat
när vi som barn hämtat korna hem från beteshagen
Vi känt varma stenar, barr och nötta rötter
under våra bara fötter
när solen silat ljus och värme
genom trädens grenar

Över hagen gick också en stig till grannen
Den var slät och jämn, den nöts av många fötter
Den blev en länk som bundo samman till gemenskap
Det fanns en tid när stigen förde samman,
när människor hade tid
och kunde prata med varandra

Ser vi långt bakåt in i grå forntid
var stigen ett naturligt måste
Man red till häst och gick till fots
i helg och söcken
Och stigen flöt som slingerband
över moar, backar, berg och mossar
in i djupa levande skogar

Under fåbodtidens dryga vandringsår
fanns stigarna till varje fåbodställe
Och genom skogen överallt ginstigar
mellan dessa gråa byar
där lockrop efter korna hördes i sena sommarkvällar
och ekot svarade från berg och kummel

Den stig som gick från Mamrelund till Storsjön
har tjänat folk som bodde uti dessa byar
En ginstig förr — emellan två kommuner —
Förstod vi trädens sus och bäckens sorl
de kunde många minnen nu berätta
om människor som gått den stigen

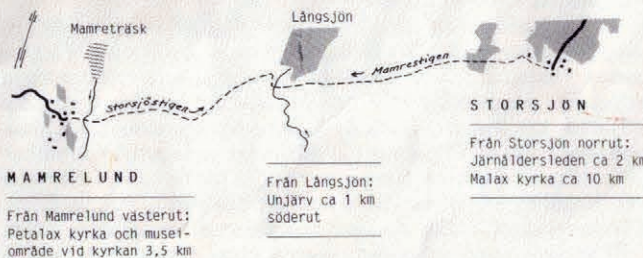
Nu går vi den igen, vi hör och ser
och lyssnar till naturens röster
Vi minns andra stigar där människor före oss
har gått i glad förväntan, ungdomsyra, arbetsmöda
eller vandrat fram i bröllopstankar
liksom hon, som kallades för "Stosjö-Baat".

Elsie Nordman

Dekorationen runt dikten är från en bild av stigen på Un-
järvmåsa. Träbiten är rester av trodningen 1879.

Ingmar Stams gård (överst), byggd omkring 1820, finns nära Torget i Mamrelund. I Storsjön fanns förr ett livligt fåbodväsende; bilden ovan visar fr v Sofia Fiskar (Tåmosas-Fi), Beata Holm (Stosjö-Baat) och Emilia Ribacka. Läs mera om livet i Mamrelund förr och om fåbodlivet i Storsjön i Aktiv närkulturs böcker *Bondens år* (1985) och *Fåbodliv i Malax* (1987).

Köranvisning till stigen: Från Malax kyrka söderut 10 km till Storsjön, eller från Petalax kyrkby 3,5 km till Mamrelund.

Broschuren har gjorts våren 1988 av deltagarna i AKTIV NÄRKULTUR inom Malax—Korsnäs medborgarinstitut: Elin och Karl Bäckman, Elof Holmlund, Else Holmlund, Ester Haggvik, Elsie och Gustav Nordman, Bertel Nygård, Anni och Hemming Smeds, Svea Stenbacka, Ingmar Stam och Göran Strömfors. Bilder: Aktiv närkulturs samling.

MAMRESTIGEN & STORSJÖSTIGEN

Ingen vet med säkerhet hur gammal stigen mellan Storsjön i Malax och Mamrelund i Petalax är. Så länge man minns har det funnits en stig mellan dessa skogsbyar. Den har utgjort en viktig förbindelseled förr under självhushållningens tid: "Där var mycket trafik förr, före velocipedtiden... Där har man burit kaffe, och där har man burit fiskar... och säkert brännvin också." Senare tiders förändringar i samhället, bättre väg- och teleförbindelser medförde att Mamrestigen-Storsjöstigen kom ur bruk, växte igen och s g s glömdes bort. 1987 söktes den fram igen och uppmärktes. 1988 kan gångstigen igen användas, både som förbindelseled och som rekreationsled för den som är intresserad av natur och lokal kulturhistoria.

AKTIV NÄRKULTUR

Två stigar...

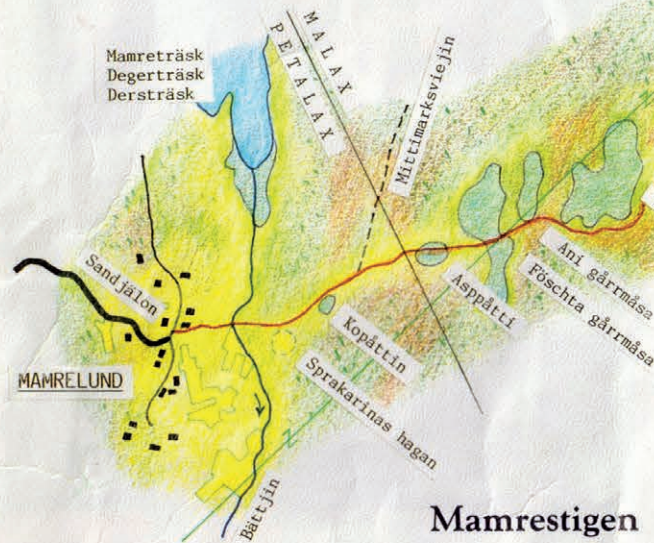
Det fina med den här stigen är att den har två namn: STORSJÖ-STIGEN (Vägen österut) då man går från Mamrelund mot Storsjön, och MAMRESTIGEN (Vägen västerut) när man går från Storsjön mot Mamrelund. Texten under kartan är skriven utgående från Storsjön och Mamrestigen slutar då i Sandjälön eller vid Torget (Tärje) enligt folkhumorn. Storsjöstogens början kallas även *Sprakarinas-toåde* (framsidans färgbild), upp-

kallad efter en torpare som bodde strax förbi bäcken (bättjin). I hagen (*Sprakarinas-hagan*) syns ännu grunden av torpet och dess fahus. Bäckens var förr en bykplats. Från *Kopättin* och *Asppätti* har man förr tagit lera för tegelslagning i Mamrelund. *Mittmarksviejin* kan vara en forntida väg mellan Ulfsby (nuv. Björneborg) och Korsholm (eller enbart en väg mellan Petalax och Malax). Rån mellan Petalax och Malax var förr en sockenrå och uppgicks 1708; idag är den byarå och "dialektgräns": namnen i Petalax slutar på -n. Högspännings-

linjen (*lektrislino-n*) Vasa—Petalax byggdes 1934 och var den första el-linjen till Petalax. *Brännskooji* har troligen fått sitt namn efter en skogsbrand omkring år 1800. *Unjärvs-* eller *Langsjöbättji* rinner från Unjärv, en vacker sjö omgiven av myrmarker ca en kilometer söderom *Langsjjön*.

Ingmar Stam

Skala: 1 cm på kartan motsvarar ca 130 m i terrängen.

Mamrestigen

Vi sentida människor, som är vana vid välutbyggt vägnät, behöver kanske påminnas om att i forna tider fyllde skogsstigarna mellan byarna samma funktion.

En av dessa viktiga förbindelseleder var *Mamrestiji* mellan Storsjön i Malax och Mamrelund i Petalax, två skogsbyar i förr två kommuner åtskilda av tre och en halv kilometer skog och myrar. Stigen hade en hög status tack vare *Stosjö-Baat*, som till sitt eget bröllop såg till att de vattensjukaste ställena trodades (två på översidan bilade stockar i bredd) och möjliggjorde att man torrskodd och helgdagsklädd kunde vandra mellan de två byarna.

Bröllopet timade den 17 juni 1879. Att den då tjuogoåriga bruden kunde åstadkomma detta storverk är beundransvärt. Helt egenmäktigt utnämner undertecknad henne till distriktets kommunikationsminister på grund av detta och vad hon senare i livet gjorde som mellanfolklig ambassadör och inofficiell gästgivare, där de flesta genomresande tog in för en stunds vila och även övernattnig. Hennes hårt saltade cikoria-kaffe var vida känt. En gårdfarihandlare råkade kanske mest illa ut. När han druckit ur första koppen frågade Baat om han ville ha mera. Det enda svar hon fick var ett *åååå...* och han rusade på dörren medan saliven rann ur munnen.

Det är logiskt att tro att stigen alltid har haft den sträckning den vid trodningen definitivt fick för etthundraåttio år sedan. Från Storsjön sett är stigen direkt förlängning av *Stosjö-gato* mellan *Erk å Sprako* som folkhumorn döpt vägen mellan gårdarna i Storsjön till. Det vore inget fel att kalla stigen "Vägen västerut". Från *Ribacka* bär det svagt utför till *Ien je* där den följde en dikesren till *Limingaback*, en i dessa trakter ovanligt brant backe som säkert ställt till med ansefulla besvär för ungdomarna som kom från Mamre-hället, och under vägen styrkt sig ur medhavt lager och var åtskilligt runda under fötterna. De som dessutom hade sina cyklar fick därigenom ett krav på ännu större bromsförmåga. Någon större trafikolycka har dock aldrig rapporterats varför någon detaljbeskrivning ej kommer i fråga.

Väl uppe på backen var det lättgänget fram till *Lillspännkärr*, ett vattensjukt myrstråk där vandraren på tjugotalet fick första lektionen i att balansera på de nersjunkna trodorna, som efter femtio år ej var lika gångvänliga som när de lades dit. Väl över på andra sidan var det åter fast mark över *Schvennas backa* fram till *Langtroodamåsa* där ett felsteg var tillräckligt för att få gytta upp på halva smalbenet. Så följde åter en torr backe innan balansakten åter var aktuell över *Unjärvmåsa*, och sista biten fram till *Unjärvsbättji*. Där fanns en ordentlig stockbro som inte vållade några problem.

På bäckens västra sida gjorde stigen en tvär sväng norrut tills den nådde vintervägen, som gick över *Langsjön* rakt västerut upp till *Brännskooji*. Även denna bit hade varit trodad men råkat i förfall. Uppe vid skogskanten svängde stigen åt sydväst och kunde vara besvärlig för folk i lågskor. Underlaget var visserligen någorlunda hårt men låg under omgivande mark och blev vid regn full av vattenpölar, särskilt innan stigen åter nådde fast mark. På första backen svängde den åter västerut och följde hård mark fram till *Asppätti*, som stora delar av året var vattenfylld. Denna "pätt" var ett verk av människohänder. Mamreborna hade kört lera därifrån

Mamre- och Storsjöbor samlade kring *Stosjö-Baat* och *Natas-Jock* i Mamrelund på 20-talet.

och hade en körbar väg in till *Sprakarinas toåde* och upp till *Mamretärje*.

Efter denna stig har givetvis många saker inträffat som vore värda att gå till eftervärlden. Tyvärr är de flesta välbevarade hemligheter, men när *Stosjö-Baat*, *Masus-Tild*, *Jonas-Lis* och *Tåmosas-Fi* anträdde sin gemensamma årliga släkt- och bekantskapsfärd trädde folkhumorn i funktion. Dessa damer var behäftade med olika ålderskrämpor och när de nu i gåsmarsch anträdde färden "vickade" den ena hit och den andra dit. Ett ljushuvud myntade då uttrycket att de virkade sig mot Mamre.

Själv glömmmer jag inte heller den sena värvkväll 1932 när jag fick sitta på stigen vid *Langsjön* och vänta på att tjurkalven, som jag varit och köpt i Nojärv och som lagt sig av trötthet, skulle ta igen sig så pass att han orkade de sista två kilometrarna hem. Själv var jag också både hungrig och trött, men piggade till när jag kom hem och pappa tyckte att jag gjort ett bra köp. De orden betydde mycket för en sextonåring. Det är kanske därför det fastnat i minnet.

Vintertid var det mest Mamrebor som höll vägen upptrampad. Hemmanen var små och kunde inte föda större antal kor, och när de stod i sin köptes mjölk dagligen från oss i Storsjön och då fick vi samtidigt regelbunden kontakt byarna emellan.

Ovanstående är endast ett skum på ytan av betydelsen som denna förbindelseled hade. Nu är den öde och igenvuxen; ett försök härom dagen att med hjälp av min fyrtyoåriga minnesbild gå stigen till *Langsjön* blev ett hopplöst företag. Endast vissa bitar gick att lokalisera, men det blev en härlig skogs promenad.

Den 15 juli 1987, Magnus Erikslund